

#SOL'daÇözümVar

Şeker Pancarı ve Şeker Raporu

SOL★
PARTİ

SOL★
PARTi

solparti.org

ŞEKER FİYATLARI NEDEN ARTIYOR?

- **Özelleştirme ile kamunun şekerdeki payı azaltıldı:** 2018 yılında kamuya ait 10 şeker fabrikasının özelleştirilmesinden önce pancardan şeker üreten şirketler içerisinde yüzde 65 paya sahip olan TÜRKŞEKER'in kapasiteye göre sektördeki payı özelleştirme sonrası yüzde 35,5'e düşmüştür. Kamunun bu pay ile piyasada şeker fiyatlarını düzenleme olanağı yoktur.
- **Satış fiyatları şeker fabrikası işleticileri tarafından serbestçe belirleniyor:** 4634 sayılı Şeker Kanunu'na göre şeker satış fiyatları şeker fabrikası işleticileri tarafından serbestçe belirlenmekte, özel sektör tarafından üretilen şeker fiyatları kamunun ürettiği şekerin iki katı olabilmektedir.
- **2021 yılında pancar ve şeker üretimi geriledi:** 2020 yılında 23 milyon ton olan şeker pancarı üretimi yüzde 21 oranında azalarak 18,3 milyon tona düşmüştür. Buna paralel olarak üretilen pancar şekeri de yüzde 25 oranında azalarak 3,1 milyon tondan 2,3 milyon tona gerilemiştir.
- **2021 yılında rekor düzeyde şeker ihraç edildi:** 2021 yılında şeker ithalatı 96 bin tondur. Buna karşılık ihracat 341 bin ton gibi rekor bir seviyeye ulaşmıştır. Nitekim 30 Aralık 2021 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Tebliğ ile İhracı Kayda Bağlı Mallar Listesine yapılan Ekleme ile şeker ihracatı kayda bağlanmıştır.
- **Şeker fiyatları son bir yılda yüzde 57 - 76 oranında arttı:** TÜİK'e göre Mart 2021-Mart 2022 döneminde Toz şekerin fiyatı yüzde 57, Kesme şekerin fiyatı ise yüzde 76 oranında artmıştır. (2022 yılı Mart ayı itibarıyla Tüketici fiyat endeksi (TÜFE) 2021 yılının aynı ayına göre yüzde 61, gıda fiyatları ise yüzde 70 oranında yükselmiştir.)
- **Şekerin fabrika çıkış ve market fiyatları arasındaki fark artmaktadır:** Şekerin market raf fiyatı ortalaması ile toptan fabrika satış fiyatının ortalamasına bakıldığında, şeker fiyatının fabrikadan çıktıktan sonra rafta yaklaşık 2 katına çıkabilirdiği görülmektedir.

- **Şeker üretiminde kullanılan girdilerin fiyatları olağanüstü düzeylerde arttı:** Şeker üretim maliyetinin önemli bir kısmını oluşturan girdilerin fiyatları olağanüstü düzeyde artmıştır. Pancar şekerinde üretim maliyetlerinin yüzde 70'i ham madde, yüzde 10'u enerji, yüzde 10'u işçilik ve yüzde 10'u diğer giderlerden oluşmaktadır. Eylül 2020-Mart 2022 döneminde şeker fabrikalarında buhar üreten kazanlarda kullanılan yerli kömürün fiyatı yüzde 307, ithal kömürün fiyatı yüzde 394, doğal gazın fiyatı yüzde 524 oranında artmıştır. İşçilik maliyetlerindeki artış yüzde 100, pancar baz alım fiyatındaki artış ise yüzde 108 civarındadır.

Yaşanan krizi aşmanın yolu, emperyalist metropollerin, çokuluslu şirketlerin isteklerine boyun eğmekle değil, halkın genel çıkarını gözeten, emekten yana kamucu bir anlayışı yaşama geçirmekle mümkündür.

Şeker Pancarı ve Nişasta Bazlı Şeker (NBS)

İnsan beslenmesinde kalori kaynağı ve vücudun işlevsel etkinlikleri için gerekli ve temel bir besin maddesi olan şeker; önceleri bal ve şeker içeren birçok bitkiden (özellikle üzümnden) karşılanırken, günümüzde ekonomik olarak şeker kamışı ve şeker pancarından elde edilmektedir.

Türkiye'de şeker terimi genel olarak pancar şekeri ve nişasta bazlı şeker için, tatlandırıcı ifadesi ise kalori değeri olmayan alternatif tatlandırıcılar için kullanılsa da dünyada tatlandırıcı denildiğinde tatlılık veren her çeşit madde, şeker denildiğinde ise sadece pancar ya da kamıştan elde edilen kristal beyaz şeker (sakaroz) akla gelmektedir.

2020/21 döneminde dünyada şekerin yüzde 79'u kamıştan, yüzde 21'i pancardan üretilmiş olup, dünya şeker borsa fiyatlarını ticarete egemen olan düşük maliyetli kamış şekeri belirlemektedir. Kamış ve pancardan elde edilen şekerler arasında kalite bakımından farklılık bulunmamaktadır. Ancak şeker kamışının şeker pancarına göre daha düşük maliyetle üretilmesi ve işlenmesi nedeniyle gibi nedenlerle kamış şekerinin maliyeti pancar şekerine göre daha düşük olmaktadır.

Üzerinde bulunulan coğrafya gereği ülkemizde olduğu gibi Avrupa Birliği ülkeleri, Rusya, Ukrayna gibi ülkeler şekeri pancardan; ABD, Japonya, Çin gibi ülkeler hem pancardan hem kamıştan; Brezilya, Hindistan, Meksika, Tayland, Avustralya başta olmak üzere birçok ülke kamıştan üretmektedir.

Şeker; beyaz şeker ve ham şeker olarak iki değişik formda üretilmektedir. Pancardan beyaz şeker, kamıştan ham ve beyaz şeker üretilmektedir. Ham şeker doğrudan tüketilmemekte, rafinasyon işlemiyle beyaz şekere dönüştürülmektedir.

Türkiye’de glukoz şurubu ve izoglukoz (fruktoz/mısır şurubu) olmak üzere iki ana gruptan oluşan Nişasta Bazlı Şeker (NBS) mısırdan üretilmektedir. Dünyada yalnız mısırdan üretilen nişasta kökenli tüm şuruplara mısır şurubu, fruktoz içeren şuruplara ise HFCS (yüksek fruktozlu mısır şurubu) denilmektedir. Mısırdan elde edilen NBS’ler; şekerlemelerden, şekerli ve unlu ürünlere, bisküvi ve geleneksel tatlılardan, dondurma, helva, reçel ve marmelat, alkollü ve alkolsüz içeceklere kadar çok geniş bir yelpazede kullanılmaktadır. Burada en önemli konu, NBS’lerin üretiminde çeşitli kimyasal katkı ve modifiye enzimlerin kullanılmasıdır. NBS’ler, insan sağlığı açısından obeziteye bağlı kanser, karaciğerde yağlanma, trigliserit seviyesinin artması, astım gibi hastalıklara yol açması nedeniyle tıp çevrelerince tartışılmaktadır (Şeker-İş Sendikası, 2017).

5 Haziran 2021 tarihli ve 31502 sayılı “Hammadde ve Şeker Fiyatları Yönetmeliği”nin 14’üncü maddesine göre iç pazara verilebilen NBS üretimi için yerli mısır zorunluluğu bulunmaktadır. Buradan ihraç amacıyla üretilecek NBS üretiminde ithal mısır kullanılabileceği anlaşılmaktadır. Ancak günümüzde dünyada üretilen mısırın yüzde 90’dan fazlasının genetiği değiştirilmiş (GDO’lu) olduğu unutulmamalıdır.

Dünyada şeker üretimi, ticareti ve tüketimi

Dünyanın en büyük şeker üreticisi Brezilya olup, Brezilya’yı sırası ile Hindistan, AB ve Çin ve Tayland izlemektedir. Dünyada şeker üretimi 169 milyon ton olup, Brezilya halen tek başına dünya üretiminin yaklaşık beşte birini gerçekleştirmektedir.

Dünya şeker ekonomisinin lokomotifidir. Nüfus artış hızı ve kişi başına gelir, tüketimi belirleyen en önemli etkenlerdir. Genel bir ifadeyle gelişmiş ülkelerde kişi başına şeker tüketimi

durağan seyretmekte, gelişmekte olan ülkelerde ve şeker ekonomisi güçlü ülkelerde artmaktadır.

2020/21 döneminde dünya şeker piyasasının şekillenmesinde rol oynayan önemli ülkeler aşağıda gösterilmiştir.

Dünyada En Büyük Şeker Üretici, Tüketici, İthalatçı ve İhracatçısı Ülkeler

	ÜRETİM Dünya Toplam Üretiminin %76'sı	TÜKETİM Dünya Toplam Tüketiminin %60'ı	İTHALAT Dünya Toplam İthalatının %45'i	İHRACAT Dünya Toplam İhracatının %82'si
1	Brezilya	Hindistan	Endonezya	Brezilya
2	Hindistan	AB	Çin	Hindistan
3	AB	Çin	ABD	Tayland
4	Çin	ABD	Bangladeş	Avustralya
5	Tayland	Brezilya	Malezya	Guatemala
6	ABD	Endonezya	Cezayir	Meksika
7	Meksika	Rusya	Kore	BAE
8	Pakistan	Pakistan	Nijerya	AB
9	Rusya	Meksika	Suudi Arabistan	Küba
10	Avustralya	Mısır	Sudan	Güney Afrika

Kaynak: ISO World Sugar Balances, Feb. 2021.

Dünyada şeker pancarı üretimi

Dünyada 50 ülkede şeker pancarı üretilmektedir. En çok şeker pancarı Avrupa'da üretilmektedir (hasat edilen şeker pancarı alanlarının yüzde 70'i). Dünyanın en büyük 9 şeker pancarı üreticisi ülkenin dünya toplam şeker pancarı üretimindeki payı yüzde 72 dolayındadır.

Dünyada şeker pancarı ekim alanları 2012 yılında 4,9 milyon hektar iken 2020 yılında 4,6 milyon hektara, şeker pancarı üretimi ise 270 milyon tondan 265 milyon tona düşmüştür.

Dünya Şekerpancarı Üretimi (2020)

Ülkeler	Ekilen Alan (Ha)	Üretim Miktarı (Milyon Ton)	Dünya Üretim Payı (%)
Rusya Federasyonu	916.647	33,9	12,8
Fransa	420.890	26,2	9,9
Almanya	386.000	28,6	10,8
ABD	462.280	30,5	11,5
Türkiye	336.348	23,0	8,7
Polonya	245.920	14,2	5,4
Çin	195.246	11,6	4,4
Ukrayna	220.000	9,15	3,5
Mısır	263.543	13,0	4,9
Diğer	1.187.445	62,7	28,1
Toplam	4.634.319	264,6	100,0

Kaynak: FAO (2022)

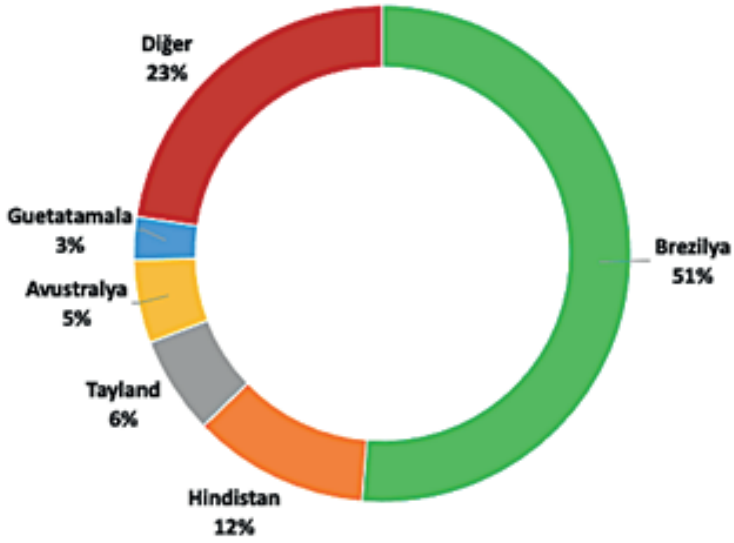
ABD Tarım Bakanlığı (USDA) verilerine göre 2020/21 piyasa döneminde en çok ihracat yapan ülkeler sırasıyla Brezilya, Hindistan, Tayland, Avustralya ve Guatemala'dır. En çok şeker ithalatı gerçekleştiren ülkeler ise sırasıyla Çin, Endonezya, ABD, Bangladeş ve Cezayir'dir.

Türkiye'de şeker pancarı üretimi

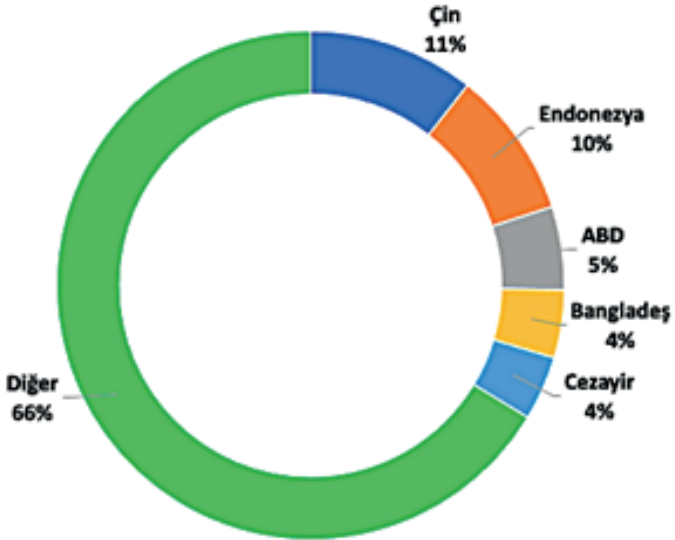
Türkiye'de şekerpancarı ekim alanları 1925 yılında 4 bin hektardan 2021 yılında 300 bin hektara yükselmiştir. Aynı dönemde şekerpancarı üretimi 6 bin 500 kilodan 18 milyon 250 bin tona yükselmiştir.

Türkiye'de 1998 yılında 22,3 milyon ton olan şeker pancarı üretimi, 2020 yılında 23 milyon tona çıkmış, aynı dönemde hektar başına verim 44 tondan 63 tona yükselmiştir. Ancak 2021 yılında şeker pancarı üretimi yüzde 20,7 oranında gerileyerek 18,3 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Buna bağlı olarak şeker üretimi de yaklaşık yüzde 25 oranında gerilemiştir.

Ülkelere Göre Dünya Şeker İhracatı (2020/21)

Ülkelere Göre Dünya Şeker İthalatı (2020, Grafik Alanı)

Türkiye'de Şekerpancarı ve Şeker Üretimi

Yıllar	Şekerpancarı		Şeker Üretimi (Bin ton)
	Ekim Alanı (Bin ha)	Üretim (Bin Ton)	
1925	4	6,5	0,6
1930	9	91	13
1940	41	553	89
1950	51	855	137
1960	203	4.385	643
1970	124	4.254	592
1980	269	6.766	868
1990	380	13.986	1.289
1995	312	11.171	1.375
1998	504	22.282	1.910
2005	336	15.181	1.977
2010	329	17.942	2.396
2015	274	16.023	1.976
2016	322	19.593	2.559
2017	339	21.149	2.770
2018	291	17.436	2.273
2019	310	18.054	2.536
2020	336	23.026	3.069
2021	300	18.250	2.314

Kaynak: Şeker Dairesi Başkanlığı (Şubat 2022)

Yıllar İtibariyle Türkiye'de Şekerpancarı Üretimi

Yıllar	Pancar Eken Çiftçi Sayısı	Ürün Taşıyan Alan (Bin dekar)	Üretilen (Bedeli Ödenen) Pancar (Bin ton)	Ortalama Verim (Ton/ha)
1998	492.495	5.010	22.060	44,0
1999	420.106	4.162	16.855	40,5
2000	411.324	4.084	18.759	45,9
2001	479.243	3.565	12.551	35,2
2002	492.232	3.718	16.523	44,4
2003	459.571	3.195	12.758	39,9
2004	390.635	3.207	13.753	42,9
2005	347.814	3.356	15.181	45,2
2006	311.799	3.237	14.452	44,6
2007	246.797	2.989	12.415	41,5
2008	209.115	3.207	15.488	48,3
2009	187.937	3.240	17.275	53,3
2010	196.901	3.287	17.942	54,6
2011	171.752	2.938	16.126	54,9
2012	140.682	2.802	14.920	53,3
2013	126.307	2.909	16.489	56,7
2014	124.354	2.875	16.743	58,2
2015	103.400	2.740	16.023	58,5
2016	105.460	3.220	19.595	60,9
2017	110.131	3.389	21.149	62,4
2018	106.237	2.907	17.436	60,0
2019	88.279	3.101	18.054	58,2
2020	93.812	3.363	23.026	68,1
2021	...	3.000	18.250	63,1

Kaynak: Şeker Dairesi Başkanlığı (Şubat 2022)

Pancar eşdeğer ormana göre üç kat fazla oksijen sağlar

Şeker pancarı tarımı ülkemiz ekonomisine çok önemli katkılar sağlamaktadır. Pancar yalnız sanayi hammaddesi değil, aynı zamanda besi hayvancılığında çok değerli bir yem olan yaprak, baş ve posa ile bir yem bitkisidir.

Şeker pancarının katkılarından bazıları şu şekilde özetlenebilir:

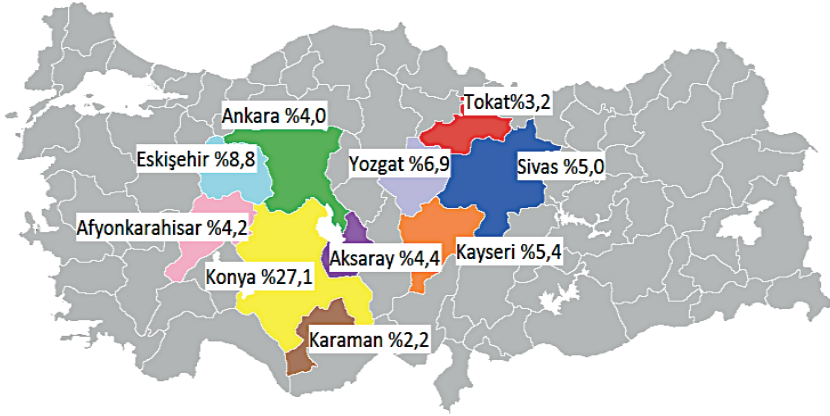
- Ekildiği alana eşdeğer bir orman alanına göre 3 kat daha fazla oksijen sağlar.
- Buğdaya göre 6, ayçiçeğine göre 3,5 kat fazla katma değer yaratır.
- Buğdaydan 13, mısırdan 8 ve ayçiçeğinden 5 kat daha fazla istihdam yaratır.
- Melas (doğrudan hayvan yemi olarak, etil alkol üretiminde) ve posa gibi değerli yan ürünlere sahiptir.
- Dekara 4 kg saf fosfat, 15 kg saf potasyuma eşdeğer besin maddesi sağlar.
- Kendinden sonra ekilen hububatta yüzde 20 verim artışı sağlar.
- Çapa ve hasat dönemlerinde 250 bin kişiye, fabrikalarda 100 gün süre ile 30 bin kişiye istihdam sağlar.

Konya'nın pancar üretiminde payı yüzde 30

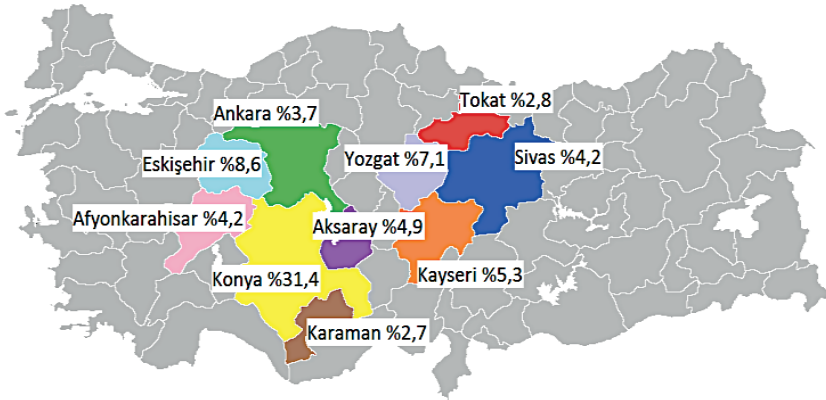
Türkiye'de şeker pancarı tarımı Doğu Karadeniz, Ege, Akdeniz'in sahil şeridi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi dışındaki tüm bölgelerde yapılmaktadır. TÜİK verilerine göre 2020 yılında Türkiye'de toplam 3,4 milyon dekar alana şekerpancarı ekilmiş olup, en fazla ekimin olduğu iller sırasıyla Konya, Eskişehir ve Yozgat'tır.

Türkiye'de şeker pancarı üretimi pancar ekim alanlarından, pazarlık şansı olmayan örgütsüz üreticiler ile şirketler veya fabrikalar arasında sözleşme düzenlenmesi suretiyle kotalı olarak yapılmaktadır. 2020 yılında 23 milyon ton şeker pancarı üretimi yapılmış olup, üretimin yüzde 31,4'ü Konya'da, yüzde 8,6'sı Eskişehir'de ve yüzde 7,1'i ise Yozgat'ta gerçekleşmiştir.

İllere Göre Şeker Pancarı Ekim Alanları (2020)

İllere Göre Şeker Pancarı Üretimi (2020)

AKP'li yıllarda pancar ekicisi 490 binden 90 bine düştü

1998 yılında pancar eken çiftçi sayısı 490 bin iken günümüzde 90 bine düşmüştür. Pancar ekim alanları ise 500 bin hektardan 300 bin hektara gerilemiştir. AKP döneminde yıllık ortalama pancar üretimi 16,7 milyon ton civarında gerçekleşmiştir.

Açıklanan pancar alım fiyatı enflasyonun altında kaldı.

2003-2021 yıllarını kapsayan 19 yıllık dönemde TÜRKŞEKER pan-

car alım fiyat endeksi 476 iken; TÜFE endeksi 660 olmuştur. Başka bir ifadeyle TÜFE yüzde 100 artarken şeker pancarı alım fiyat artışı 72'de kalmıştır. Yani pancar alım fiyatı TÜFE'nin 28 puan gerisine düşmüş, pancar üreticisinin reel geliri bu sürede 28 puan gerilemiştir. Bu rakamlar şeker pancarı üreticisinin ne kadar mağdur edildiğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Şeker Pancarı Alım Fiyatı ve TÜFE (2003=100)

Yıllar	Alım Fiyatı		TÜFE
	TL/Ton	Endeks	Endeks
2003	88,3	100	100
2004	98,9	112	109
2005	99	112	118
2006	92	104	129
2007	96	109	140
2008	110	125	154
2009	116	131	164
2010	118	134	175
2011	125	142	193
2012	135	153	205
2013	144	163	220
2014	158	179	238
2015	190	215	259
2016	190	215	281
2017	210	238	314
2018	235	266	378
2019	300	340	423
2020	336	381	485
2021	420	476	660

(**) TÜFE: Haziran (Yıllık değişim) Kaynak: TÜRKŞEKER, TÜİK

Türkiye’de şeker sanayinin tarihçesi

Türkiye’de Şeker Fabrikaları kurulması amacıyla Osmanlı İmparatorluğu döneminde (1840-1899) ve ondan sonraki yıllarda bazı girişimler olmuştur. Ancak bu girişimlerden hiçbiri uygulama alanına konulamamış ve bir istek olmaktan ileri gidememiştir.

Şeker Fabrikaları kurma girişimlerinin gerçekleştirilmesi ancak, Cumhuriyet’in sağladığı imkanlar sayesinde olabilmıştır. Bu yöndeki ilk ciddi girişim Uşak’lı Molla Ömeroğlu Nuri (Şeker) adında bir çiftçi tarafından başlatılmıştır.

Uşak’ta yerel birçok müteşebbisin katılımı ile 19 Nisan 1923 tarihinde 600 bin lira sermaye ile kurulan Uşak Terakki Ziraat T.A.Ş. 6 Kasım 1925 tarihinde ilk Şeker Fabrikasının temelini atmış ve fabrika 17 Aralık 1926 tarihinde işletmeye açılmıştır.

Uşak’ta Şeker Fabrikası kurma çalışmaları devam ederken yine aynı yıllarda İstanbul’da da özel şahısların ve bazı milli bankaların katılımı ile 14 Haziran 1925’de 500 bin lira sermayeli “İstanbul ve Trakya Şeker Fabrikaları T.A.Ş.” kurulmuştur. 22 Aralık 1925 tarihinde Alpullu Şeker Fabrikasının temeli atılarak 11 ayda fabrikanın montajı bitirilmiş ve 26 Aralık 1926 tarihinde fabrika işletmeye açılarak ilk yerli şekeri üretmiştir.

1933 yılına kadar ülkemizin şeker ihtiyacı bu iki fabrikanın üretimi ile kısmen karşılanmıştır. Bu iki fabrika ile pancar tarımında ve şeker fabrikası işletmesinde hayli deneyimler edinilmiş olduğundan yeni şeker fabrikaları kurulması gerekli görülmüştür.

Milli bankalardan bazılarının ortaklığı ile iki şirket oluşturulmuş ve bunlardan “Anadolu Şeker Fabrikaları T.A.Ş.” 5 Aralık 1933 tarihinde Eskişehir Şeker Fabrikasını işletmeye açmıştır.

Diğer bir şirket olan Turhal Şeker Fabrikası T.A.Ş. de 19 Ekim 1934 tarihinde Turhal Şeker Fabrikasını işletmeye açmıştır.

Tarımsal, teknik ve idari çalışmaların koordine edilmesi, sermaye kaynaklarının birleştirilmesi amacıyla ayrı şirketler halindeki dört şeker fabrikası, üç milli bankanın eşit paylarla ortak oldukları tek bir şirket çatısı altında toplanmıştır. 22 milyon TL sermayeli Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. olarak dört ayrı fabrika bu şirket tarafından devralınmıştır.

Şeker üretim faaliyetleri 1950 yılına kadar zaman zaman genişletilen dört şeker fabrikası ile yürütülmüştür. Her yıl artan şeker

ihtiyacının tamamen yerli üretimle karşılanabilmesi için 1951 yılında hazırlanan “Şeker Sanayii'nin Tevsi Programı” ile yeni şeker fabrikaları kurulması dönemine girilmiştir. Öte yandan da pancar ekicilerinin örgütlenmesi amacı ile kooperatifleşme hareketi başlatılmıştır.

1951-1956 yıllarını kapsayan dönemde toplam 11 yeni şeker fabrikası inşa edilerek, 1956 yılında fabrika sayısı 15'e ulaşmıştır. 1962 yılında Ankara Şeker Fabrikası ve 1963 yılında da Kastamonu Şeker Fabrikası, sanayimizin geliştirilen bir makina fabrikası ile iki atölyede yüzde 65'i imal edilerek işletmeye alınmışlardır.

Türkiye'de nüfus artışına paralel olarak artan şeker ihtiyacını sağlamak amacıyla yeni şeker fabrikaları kurulması öngörülerek 1977'de Afyon, 1982'de Muş ve Ilgın, 1983'de Bor, 1984'de Ağrı ve 1985 yılında da Elbistan Şeker Fabrikalarının yüzde 95'e varan makina ve tesisleri mevcut beş makina fabrikasında imal edilerek işletmeye alınmışlardır.

Daha sonra sırasıyla 1989 yılında Erciş, Ereğli ve Çarşamba Şeker Fabrikaları, 1991 yılında Çorum, 1993 yılında Kars, 1998 yılında Yozgat ve 2001 yılında ise Kırşehir Şeker Fabrikaları işletmeye açılmıştır.

Alpullu Şeker Fabrikası'nın kuruluş öyküsü

Uşak'ta Şeker Fabrikası kurma çalışmaları sürerken, Kırklareli'nin Alpullu kasabasında eşzamanlı olarak başlayan girişim daha erken bir tarihte sonuçlandı ve Alpullu Şeker Fabrikası 26 Kasım 1926 tarihinde ilk yerli şekeri üretti.

20 Aralık 1930'da Mustafa Kemal, Cumhuriyetin ilk fabrikası kabul edilen Alpullu Şeker Fabrikası'nı ziyaretinin ardından şeker sanayi hakkındaki düşüncelerini anı defterine şöyle not etti: “Alpullu Şeker Fabrikası'nı gezdim. Gördüğüm vaziyetten çok memnun kaldım. Müessesenin daha tevsi etmesini ve şimdikiye kadar olduğundan fazla muvaffak olmasını dilerim. Memleketimizin her müsait mıntıkasında şeker fabrikalarının çoğalması ve bu suretle memleketin şeker ihtiyacının temini mühim hedeflerimiz arasında tanınmalıdır.”

Alpullu Şeker Fabrikası, Türkiye'nin Kırklareli ilinin Alpullu kasabasında bulunan, temeli 25 Aralık 1925 tarihinde atılan ve 26 Kasım 1926 tarihinde işletmeye açılan ilk şeker fabrikası olma özelliğine sahip.

Uşak'ta Şeker Fabrikası kurma çalışmaları devam ederken yine aynı yıllarda İstanbul'da da özel şahısların ve bazı milli bankaların katılımı ile 14 Haziran 1925 tarihinde 500 bin lira sermayeli, İstanbul ve Trakya Şeker Fabrikaları T.A.Ş. kuruldu.

22 Aralık 1925 tarihinde Alpullu Şeker Fabrikasının temeli atılarak on bir ayda fabrikanın montajı bitirildi ve 26 Kasım 1926 tarihinde fabrika işletmeye açılarak ilk yerli şekeri üretti.

Hisse dağılımı yüzde 68 İş Bankası, Ziraat Bankası ve Trakya illerinin Özel İdareleri yüzde 10 ve Trakya köylülerinin dahil olduğu özel şahıslar ise yüzde 22 oranında. Fabrika, Almanya kökenli Maschinenfabrik Buckau R. Wolf Şirketi tarafından kuruldu.

1933 yılına kadar Türkiye'nin şeker ihtiyacı bu iki fabrikanın üretimi ile kısmen karşılanmış ancak daha sonraları yeni şeker fabrikaları kurulmasına ihtiyaç duyuldu.

TÜRKŞEKER'in 15 şeker fabrikası bulunuyor

Türkiye'de pancardan üretim yapan toplam 33 şeker fabrikası bulunuyor. Bunlardan 12 tanesi özel, 6 tanesi kooperatif kuruluştur. TÜRKŞEKER'in 15 şeker fabrikası, 2 alkol fabrikası, 2 Makine fabrikası, 1 Elektromekanik Aygıtlar Fabrikası, 1 Tohum İşleme Fabrikası ve 1 Araştırma Enstitüsü bulunuyor. Mevcut durumda kamunun şeker sektöründeki payı yüzde 35,5, kooperatif fabrikalarının payı yüzde 36,9, özel fabrikaların payı ise 27,6 düzeyindedir.

Pancar şekeri üreten şirketler

- TÜRKŞEKER (15 fabrika) KAMU
- Konya Şeker Fabrikası A.Ş. (2 fabrika) (PANKOBİRLİK)
- Kayseri Şeker Fabrikası A.Ş. (3 fabrika) (PANKOBİRLİK)
- Amasya Şeker Fabrikası (PANKOBİRLİK)
- Özel Şeker Fabrikaları (12 fabrika)

Nişasta bazlı şeker üretiminde 5 şirket öne çıkıyor

Nişasta bazlı şeker üretiminde ise 5 şirket öne çıkmaktadır: Cargil Tarım ve Gıda San.Tic.A.Ş. (Bursa), Amylum Nişasta San. ve Tic. A.Ş. (Adana), PNS Pendik Nişasta Sanayi A.Ş. (İstanbul), Tat Nişasta San. ve Tic. A.Ş. (Adana), Sunar Mısır Entegre Tesis.San. Tic. (Adana).

Pancarada kotalı üretime 1998 yılında geçildi

1998 yılında üretimin 22 milyon tonu aşması, dayatılan neoliberal tarım politikalarının uygulanması açısından sıkıntı yaratacağından hareketle kotalı üretim sistemine geçilmiş ve 2000 yılında şeker sanayinin özelleştirme kapsamına alınmasıyla da sektörde hızlı bir gerileme dönemi yaşanmaya başlamıştır.

1998 yılında pancar eken çiftçi sayısı 490 bin iken günümüzde 94 bine düşmüş; pancar ekim alanları ise 500 bin hektardan 300 bin hektara gerilemiştir.

2016 yılında kendilerine tahsisi edilen kotayı dolduramayan üreticilere ceza kesilmesine karşılık, 2017 yılında kotanın üzerinde üretim yapan çiftçilerin ürünleri ucuza (ton başına 210 lira yerine 110 liradan) alınmıştır. Çiftçi bir yıl boyunca bin bir emekle yetiştirdiği ürününü değer fiyatına satamamıştır.

Şeker Kanunu'nun getirdikleri

IMF ve Dünya Bankası'na verilen niyet mektuplarındaki taahhütlere uyularak 4 Nisan 2001 tarihinde 4634 sayılı Şeker Kanunu kabul edildi ve yürürlüğe girdi. 15 madde ve 8 geçici maddeden oluşan bu yasanın getirdiği önemli düzenlemeler şöyle özetlenebilir:

- Kamuya (TÜRKŞEKER) ait şeker fabrikalarının özelleştirilmesine zemin hazırlanmıştır.
- Kamu tüzel kişiliğine sahip bir Şeker Kurumu kurulmuştur. Bu kurum bünyesinde bir Şeker Kurulu ile hizmet birimlerinden oluşmaktadır. TŞFAŞ, Şeker Kurulu tarafından yönetilecektir.
- Şeker Kurulu özel şeker fabrikalarını içerecek biçimde Bakanlar Kuruluna atanacak 7 üyeden oluşacaktır.
- Şekerpancarı üretimine Kurulun belirleyeceği bir kota getirilmekte, nişasta bazlı şekerler (NBS) için kotanın en çok yüzde 10'u oranında kota tahsis edilmektedir.
- Şeker Kanunu'nda "Şekerpancarı fiyatları 2002 yılından itibaren şeker fabrikası işleticileri ile pancar üreticileri arasında varılacak mutabakata göre belirlenir" denilmesine rağmen, pancar fiyatları fabrikalar tarafından tek taraflı olarak belirlenmiştir.

- Şeker satış fiyatları, şeker fabrikası işleticileri tarafından serbestçe belirlenecektir.

Türkiye’de yüzde 10’luk NBŞ Kotası her yıl artırıldı

4634 sayılı Şeker Kanunu’nun 3’üncü maddesine göre, NBŞ için ülke toplam şeker kotasının yüzde 10’u kadar kota tahsis edilmekte, Bakanlar Kurulu bu oranı yüzde 50’sine kadar artırıp eksiltebilmekteydi. Kota her yıl artış yönünde karar alınarak desteklenmiştir. 21 Mart 2018 tarihli 7103 sayılı Kanun ile NBŞ kotası yüzde 5’e düşürülmüş, 7 Temmuz 2018 tarihli ve 700 sayılı KHK ile artırma veya eksiltme yetkisi Cumhurbaşkanına verilmiştir.

NBŞ kotasının yüzde 44’ü Cargill’e tahsis ediliyor

Nişasta bazlı şeker üretiminde 5 şirket öne çıkmaktadır: Cargill Tarım ve Gıda (Bursa), Amylum Nişasta (Adana), PNS Pendik Nişasta (İstanbul), Tat Nişasta (Adana), Sunar Mısır (Adana). 2020/2021 pazarlama yılında NBŞ kotası 67 bin 500 ton belirlenmiş olup; bunun 29,6 bin tonu (yüzde 44’ü) Cargill tarafından kullanılmıştır.

2021/2022 pazarlama yılı şeker kotaları

20 Mart 2021 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararı ile 2021/2022 pazarlama yılı şeker kotaları açıklandı. Kanuna göre yüzde 5 olan nişasta bazlı şeker (NBŞ) kotası, Cumhurbaşkanı tarafından yüzde 50 oranında düşürülerek yüzde 2.5 uygulanmasına karar verildi. Karara göre ülke toplam A kotası 2 milyon 700 bin ton olarak belirlendi. Pancar şekeri A kotası 2.632.500 ton, B kotası ise pancar şekeri A kotasının yüzde 5’i (131.625 ton) olarak açıklandı. Nişasta bazlı şeker kotası ülke toplam A kotasının yüzde 2,5’i olan 67.500 ton olarak belirlendi.

2021/2022 Dönemi Nişasta Bazlı Şeker A Kotaları (Ton)

Cargill Tarım ve Gıda San. Tic. A.Ş.ye	29.593 ton A kotası,
ADM Besin ve Tarım A.Ş.ye (Eski Ünvanı: Amylum Nişasta San. ve Tic. A.Ş.)	20.997 ton A kotası,
PNS Pendik Nişasta San. A.Ş.ye	9.583 ton A kotası,
Tat Nişasta İnş. San. ve Tic. A.Ş.ye	4.347 ton A kotası,
Sunar Mısır Ent. Tes. San. ve Tic. A.Ş.ye	2.980 ton A kotası,

2021/2022 Dönemi Pancar Şekeri Kotaları (Ton)

Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.ye	939.900 ton A kotası,	46.995 ton B kotası,
Konya Şeker San. ve Tic. A.Ş.ye	435.500 ton A kotası,	21.775 ton B kotası,
Kayseri Şeker Fabrikası A.Ş.ye	328.800 ton A kotası,	16.440 ton B kotası,
Doğuş Yiyecek ve İçecek Üretim San. Tic. A.Ş.ye	115.000 ton A kotası,	5.750 ton B kotası,
Keskinkılıç Gıda San. ve Tic. A.Ş.ye	107.000 ton A kotası,	5.350 ton B kotası,
Kayseri Şeker Fabrikası A.Ş.ye (Turhal)	100.750 ton A kotası,	5.037 ton B kotası,
Çorum Şeker Fabrikası A.Ş.ye	95.750 ton A kotası,	4.788 ton B kotası,
Amasya Şeker Fabrikası A.Ş.ye	77.900 ton A kotası,	3.895 ton B kotası,
Tutgu Gıda Turizm İnşaat İmalat İthalat İhracat Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.ye	70.250 ton A kotası,	3.512 ton B kotası,
Adapazarı Şeker Fabrikası A.Ş.ye	61.750 ton A kotası,	3.088 ton B kotası,
Bor Şeker A.Ş.ye	62.000 ton A kotası,	3.100 ton B kotası,
Sukkar Şeker Üretim A.Ş.ye (Erzurum)	50.500 ton A kotası,	2.525 ton B kotası,
Mutlucan Şeker Üretim Gıda San. ve Tic. A.Ş.ye	50.000 ton A kotası,	2.500 ton B kotası,
Kütahya Şeker Fabrikası A.Ş.ye	45.400 ton A kotası,	2.270 ton B kotası,
Muş Şeker Üretim Sanayi A.Ş.ye	40.500 ton A kotası,	2.025 ton B kotası,
Sukkar Şeker Üretim A.Ş.ye (Erzincan)	26.500 ton A kotası,	1.325 ton B kotası,
Binbirgıda Tarım Ürünleri Sanayi ve Ticaret A.Ş.ye olarak tahsis edilmiştir.	25.000 ton A kotası,	1.250 ton B kotası,

Pazarlama Yıllarına Göre Tahsis Edilen Şeker Kotaları (Bin ton)

Pazarlama Yılı	Pancar Şekeri Kotası (A)	NBŞ Kotası (A)	Artırıldı & Düşürüldü	NBŞ Kota	Toplam
2002/2003	2.107	234	50	351	2.458
2003/2004	2.107	234	50	351	2.458
2004/2005	2.107	234	50	351	2.458
2005/2006	2.107	234	50	351	2.458
2006/2007	2.107	234	50	351	2.458
2007/2008	2.107	234	35	316	2.423
2008/2009	2.400	267	25	333	2.733
2009/2010	2.438	271	50	407	2.845
2010/2011	2.200	244	50	366	2.566
2011/2012	2.200	244	35	329	2.529
2012/2013	2.200	244	38	337	2.537
2013/2014	2.200	244	25	305	2.505
2014/2015	2.250	250	30	325	2.575
2015/2016	2.250	250	25	313	2.563
2016/2017	2.385	265	*	265	2.650
2017/2018	2.537	267	-50	134**	2.670
2018/2019	2.565	135	-	-	2.700
2019/2020	2.633	67,5	-	-	2.700
2020/2021	2.633	67,5	-	-	2.700
2021/2022	2.633	67,5	-	-	2.700

* Bakanlar Kurulu tarafından artış yapılmadı

** 7103 numaralı Kanun ile NBŞ kotası %50 oranında düşürülmüştür

Pancar Şekeri Dış Ticareti

2021 yılında şeker ithalatı 96 bin tondur. Buna karşılık ihracat 341 bin ton gibi rekor bir seviyeye ulaşmıştır.

30 Aralık 2021 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Tebliğ ile İhracı Kayda Bağlı Mallar Listesine yapılan Ekleme ile 1701 GTİP kodlu Şeker’in ihracı kayda bağlanmıştır.

Yıllar İtibariyle Pancar Şekeri İthalat ve İhracatı (Ton)

Yıl	İthalat	İhracat
2015	197.039	40.117
2016	308.695	43.897
2017	295.121	57.954
2018	286.744	130.866
2019	187.659	65.898
2020	270.532	60.051
2021	95.968	341.441

Kaynak: TÜİK (2022)

Şeker fabrikalarının özelleştirme süreci

Dünya Bankası ile yapılacak ikraz anlaşmasına esas olmak üzere, Bankaya verilen 10 Mart 2000 tarihli kalkınma politikası mektubunda; kamuya ait şeker fabrikalarında (TÜRKŞEKER) fiili özelleştirmenin 2001 yılında başlayacağı yer almıştır.

Özelleştirme Yüksek Kurulu (ÖYK)'nun 20 Aralık 2000 tarih ve 2000/92 sayılı kararında TÜRKŞEKER'in özelleştirme kapsamına alınmasına karar verilmiştir. Geçen sürede kamu şeker fabrikalarının özelleştirilmesi amacıyla birçok kez ihaleye çıkılmış; ancak ihale sonuçları Danıştay tarafından iptal edilmiştir.

Şeker pancarının yok edilmesi için düğmeye basıldı

Önce 24 Aralık 2017 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 696 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Şeker Kurumu kapatıldı ve bu Kuruma ait yetkiler Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na (şimdi Tarım ve Orman bakanlığı) devredildi. Böylelikle sektör bağımsız bir düzenleyici/denetleyici otoriteden yoksun bırakıldı.

Cargill dayattı, şeker fabrikaları özelleştirildi

Daha sonra ülkemizde mısırdan Nişasta Bazlı Şeker (NBS) üreten ABD'li gıda devi Cargill "Şeker Piyasası Mevcut Durum ve Değerlendirme Raporu" hazırladı. Bu rapora göre; şeker fabrikalarının özelleştirilmemesi ve piyasanın serbestleştirilmemesi

hem ekonomik hem de tüketici boyutlarında çok ciddi sorunlar yaratmıştır. Özetle;

- Piyasada tüketilen şeker dünyadaki en pahalı ikinci şekerdir.
- Kotalarla kısıtlanan NBŞ üretimi gıda ve içecek sektörünün talebine yetişememekte, bu da gıda enflasyonuna yol açmaktadır.
- Avrupa şeker piyasasının Ekim 2017'de tümüyle serbestleşmesinden sonra şekerde kota uygulayan tek ülke Türkiye kalmıştır.
- Kotalarla korunan ve sübvansede edilen şeker pancarı tarımı verimlilik açısından dünya ortalamasının altındadır.
- Kamuya ait şeker fabrikaları verimli çalışmadıklarından son beş yılda 878 milyon TL zarar etmişlerdir.

Cargill Raporu özelleştirmeye zemin hazırladı

Bu rapor birçok gerçeği kamuoyundan gizlemek için hazırlanmıştır. Raporun hazırlandığı tarih itibariyle Avrupa Birliği'nde şeker pancarı çiftçisi dekar başına 25 Euro destek almakta, 26 Euro da referans fiyat var, toplam 50 Euro'ya ulaşıyor. Ancak desteği doğrudan çiftçiye verdikleri için, maliyet düşük gibi değerlendirilmektedir. Almanya 25 Euro destek verirken şekerin kilosunu 4 liraya satmakta, Türkiye'de de şeker 4 liradır. Bunun yanı sıra Türkiye özellikle Konya, Kayseri, Afyon, Kütahya, Eskişehir gibi illerde maliyet bakımından AB ile başa baş durumdadır.

Şeker fabrikaları bilinçli olarak zarar ettirildi

Piyasaya yüksek miktarda NBŞ girişi şeker fabrikalarının satışlarını olumsuz etkilemiştir. TÜRKŞEKER 2005 yılına kadar kar eden bir kuruluş iken 2006 yılında zarar etmiş, 2009 yılından itibaren başlayarak sürekli zarar eden bir kuruluş haline gelmiştir.

2016 yılının zararı 76 milyon lira olan zararın 32 milyon lirası kuruluşun zararı olup; Özelleştirme Yüksek Kurulu kararı ile devredilen varlıkları da 31 milyon lira olarak kurumun borç hanesine yazılmıştır.

Şeker Fabrikalarının Kar ve Zarar Durumu

Yıllar	Milyon TL	Yıllar	Milyon TL
2001	55,5	2009	- 8,8
2002	237,4	2010	- 59,7
2003	265,0	2011	0,0
2004	83,1	2012	0,0
2005	44,4	2013	- 251,4
2006	- 60,9	2014	- 197,0
2007	3,1	2015	- 100,3
2008	3,2	2016	- 76,5

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı 14 fabrikayı sattı

Cargill raporunun ardından dönemin Başbakanı Binali Yıldırım AKP'nin Şeker Fabrikasının bulunduğu illerin milletvekillerini topladı. Daha sonra kamuoyunda hiç tartışılmadan özelleştirme kararı çıktı.

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından 14 şeker fabrikasının (Afyon, Alpullu, Bor, Burdur, Çorum, Elbistan, Erzincan, Erzurum, Ilgın, Kastamonu, Kırşehir, Muş, Turhal ve Yozgat Şeker Fabrikaları) özelleştirilmesi için ihale ilanı 21 Şubat 2018 tarihli Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

Bu kapsamda Afyon, Alpullu, Bor, Çorum, Elbistan, Erzincan, Erzurum, Kırşehir, Muş, Turhal ve Şeker Fabrikaları özelleştirilmiş; Burdur, Ilgın ve Yozgat Şeker Fabrikalarının özelleştirme ihaleleri ise iptal edilmiştir. Talep olmadığı için Kastamonu Şeker Fabrikası'nın satışı gerçekleşmemiştir.

25 şeker fabrikası ile pancar şekeri üretimindeki payı yüzde 65 olan TÜRKŞEKER'in payı, 10 şeker fabrikasının özelleştirilmesinin ardından 2019/20 pazarlama yılında 15 şeker fabrikası ile pancar şekeri üretimindeki payı yüzde 35,5 olarak gerçekleşmiştir.

Satışı Gerçekleştirilen Şeker Fabrikaları

Fabrikalar	Satış Bedeli (Bin TL)	Satın Alan Firma	Devir Tarihi
Bor	336.000	Doğuş Yiyecek	21/09/2018
Kırşehir	330.000	Tutgu Gıda	25/05/2018
Yozgat	275.000	Doğuş Yiyecek	İptal
Çorum	528.000	Safi Katı Yakıt	25/06/2018
İlgin	637.000	Alteks Tekstil	İptal
Turhal	569.000	Kayseri Şeker	08/06/2018
Afyon	725.000	Doğuş Yiyecek	28/08.2018
Burdur	487.000	Erser- Sterk OGG	İptal
Elbistan	297.000	Mutlucan Tuz	12/07/2018
Alpullu	150.000	Binbirgıda Tarım	06/12/2018
Muş	230.200	MBD İnş-Öz Er-Ka İnş OGG	16/07/2018
Erzurum Erzincan	287.000	Albayrak Turizm	17/07/2018 18/07/2018
TOPLAM	3.452.200		

Kaynak: TÜRKŞEKER (2020)

Şeker pancarının ekonomik ve sosyal katkıları

Şeker pancarı tarımı Türkiye ekonomisine çok önemli katkılar sağlamıştır. Pancar yalnız sanayi hammaddesi değil, aynı zamanda besi hayvancılığında çok değerli bir yem olan yaprak, baş ve posa ile bir yem bitkisidir.

Tarımı ve sanayisi ile birlikte yaklaşık 10 milyona yakın insanın geçimini sağlayan şeker pancarı tarımı ve sanayisi, sağladığı çevresel ve sosyal faydaların yanı sıra ülke ekonomisine 2018 yılı itibariyle toplam 17,4 milyar TL değerinde katkı yapmaktadır.

Türkiye'nin yıllık şeker ihtiyacı yaklaşık 3 milyon ton civarında iken şeker pancarı fabrikaları yılda yaklaşık 2,3 milyon ton üretim yapmaktadır. 2018 yılı itibariyle yaklaşık 350 bin çiftçi ailesi bu işten ekmek yemektedir.

Şekerde özelleştirmenin sonuçları

- Kamuya ait şeker fabrikalarının özelleştirilmesinde belirli bir süre üretim zorunluluğu getirileceği belirtilmektedir. Bu uygulama daha önce EBK ve SEK'in özelleştirilmesinde de getirilmiş; ancak bu kuruluşları satın alanlar tarafından hiçbir zaman uygulanmamıştır.
- Pancar tarımı, çiftçiyi köyde tutan en önemli araçlardan biridir. Kamuya ait fabrikaların çoğu özelleştirmenin ardından kapatılacağından, pancar tarımı yok olacak ve pancardan geçimini sağlayan köylüler göç edecek ve işsizler ordusuna katılacaklardır.
- Bu durumdan besi hayvancılığı da etkilenecek, yemde şirketlere ve dışa bağımlılık artacaktır.
- Şeker fabrikalarının özelleştirilmesiyle Doğu Anadolu'da kamu işletmeciliğinin sosyo-ekonomik amaçları tümüyle terk edilmiş olacak; doğu-batı arasındaki gelir uçurumu artacak, istihdam düşecek, kırdan kente göç hızlanacaktır.
- Özelleştirme öncesi kamu şeker fabrikalarında 1.324'ü memur, 5.286'ü daimî işçi, 1.455'ü geçici işçi statüsünde olmak üzere 8.065 kamu emekçisi istihdam edilmekte idi. Özelleştirmeden sonra çalışanların ne olacağı konusunda endişeler doğrulanmıştır.
- Şeker fabrikalarının özelleştirilmesinden ülke tarımı ve ekonomisi büyük zarara uğramıştır. Avrupa'da şeker pancarı üretiminde söz sahibi olan Türkiye, bu üstünlüğünü yitirecek, şekerde ithalatçı konuma gelmiştir.
- Çiftçinin üretimini sürdüremeyecek olması sonucu ortaya çıkacak olası şeker açığı, ihracat geri ödemeleri ile desteklendiği için daha ucuza şeker üreten ülkelerden ve özellikle AB'den ithal edilerek kapatılacaktır.
- Şeker fabrikalarının özelleştirilmesiyle pancar ve pancar şekeri üretimi gerileyecek, yerini maliyeti daha ucuz olan ve mısırdan üretilen nişasta bazlı şeker (NBS) alacaktır.
- Ülkemizde şeker piyasası ABD emperyalizminin önemli sacayaklarından biri olan, ülkelerin gıda güvencesini ortadan kaldırarak köleleştirmeye çalışan gıda devi Cargill ve ortaklarının kontrolüne girecektir.
- Tahsis edilen NBS kotasının yüzde 44'ü Cargill, yüzde 14'ü ise Cargill-Ülker ortaklığı olan Pendik Nişasta tarafından kulla-

nılmaktadır. Kotanın yüzde 31'i ise Cargill gibi bir Amerikan küresel şirketi olan Amylum'a tahsis edilmiştir. Yani pastanın yüzde 82'si ABD'li küresel şirketler tarafından kullanılmaktadır.

- Bu süreçte nişasta kökenli şekerlere tanınan ayrıcalıklar sürdürülecek; pancar çiftçisinden esirgenen kaynaklar çokuluslu şirketlere aktarılacaktır.
- Mısırdan üretilen şekerin en önemli özelliği sıvı ve ucuz olmasıdır. Kristalize olmadığı için içecek ve hazır gıda sektöründe tercih edilmektedir. Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanan raporda da belirtildiği gibi; doyma hissi vermediğinden şişmanlığa ve karaciğerde yağlanmaya yol açmaktadır.

Şeker fabrikalarının satılmaması ülke çıkarına idi

- Kamuya ait şeker fabrikalarının yeniden yapılandırılmaları konusunda gerekli yenileme ve modernizasyon çalışmaları yapılarak rekabet güçlerinin artırılmaları yerine sermayeye peşkeş çekmek doğru bir yaklaşım değildir.
- Ülkemizde pancardan şeker üretiminin devamlılığının sağlanması, şeker üretiminde dışa bağımlılığın önüne geçilmesi, ülkemizin pazar haline gelmemesi konusunda yapılan ihalelerin bu şartları sağlamaktan uzak olduğu gerekçeleriyle Danıştay Şeker fabrikalarının özelleştirilmelerine ilişkin birçok karar ve uygulamayı iptal etmiştir.
- Türkiye'de de tarım ve sanayide sağladığı yüksek istihdam ve yan ürünlerinin hayvan beslemede kullanıldığı göz önünde bulundurularak şekerpancarı tarımı ve sanayisinin gerçek üreticilerin söz ve karar sahibi olduğu bir yapılanma içerisinde artan sürdürülmesi ülke çıkarıdır.

Yüksek fruktozlu mısır şurubu (Nişasta Bazlı Şeker-NBŞ) ve sağlık etkileri¹

Yüksek fruktozlu mısır şurubu nedir?

Yüksek fruktozlu mısır şurubu, mısırın nişasta kısmından üretilen, şekere alternatif sıvı bir tatlandırıcı olup, bu nedenle **“nişasta bazlı şeker-NBŞ”** olarak da anılmaktadır. NBŞ doğal değil, işlenmiş bir üründür. Ucuz ve tatlandırma özelliği yüksek olduğu için gıda sektörü için caziptir.

Bu nedenle gazlı ve meyveli içecekler başta olmak üzere çikolata, kek, şekerleme, reçel, marmelat ve jöle gibi şekerli gıdalarda yaygın şekilde kullanılmaktadır. Yüksek fruktozlu mısır şurubunun üretimi ve tüketimi artmaktadır ve sağlık yönünden sorgulanmaya başlanmıştır.

Yüksek fruktozlu mısır şurubu sağlığı nasıl etkiler?

Günümüzde aşırı şeker tüketiminin (ister doğal şekerli gıdaları isterse şeker eklenmiş hazır gıdaları tüketmek aracılığıyla olsun) sağlık zararları bulunduğu konusunda kesin kanıtlar mevcuttur.

Üretilen gıdaların içine yüksek fruktozlu mısır şurubu eklemenin, aşırı şeker tüketimini artırmaya katkıda bulunmak suretiyle kilo artışı ve obezite (aşırı şişmanlık) başta olmak üzere bazı hastalıkları artırdığı kanıtlanmıştır. Bunun yanı sıra şeker eklenmiş hazır gıdaları daha az tükettiğimizde, ilişkili sağlık sorunlarının azaldığı görülmüştür.

Yüksek fruktozlu mısır şurubu hangi hastalıklara yol açmaktadır?

Yüksek fruktozlu mısır şurubunun ne gibi sağlık etkileri oluşturduğunu anlamak için pek çok çalışma yürütülmüştür. Eldeki mevcut kanıtlara göre yüksek fruktozlu şeker şurubunun:

¹ Bu bölüm **Halk Sağlığı Uzmanları Derneği (HASUDER) Kronik Hastalıklar Çalışma Grubu**'nun yazısından alınmıştır.

- Kilo artışına ve obeziteye (aşırı şişmanlık) doğrudan yol açtığı kesin olarak gösterilmiştir.
- İnsülin direnci, tip2 diyabet, hipertrigliseridemi (kanda trigliserid yüksekliği), abdominal (karın bölgesinde) yağlanma ile kesinlikle ilişkilidir.
- Çocuklarda diş çürüğü ile ilişkisi gösterilmiştir.
- Böbrek taşına, gut hastalığına ve iştah artışına yol açabileceği düşünülmektedir.
- Önemli olarak, bilim çevrelerinde son yıllarda, fruktozun özellikle çocuklardaki alkolik olmayan yağlı karaciğer hastalığında aracı rol oynadığı konusunda yeterli kanıt sağlandığı savunulmaktadır.
- Doğrudan kanser oluşturduğu yönünde bir kanıt yoktur, fakat kilo artışı ve şişmanlık aracılığıyla kanserle ilişkisi olabileceğinden şüphelenilmektedir.

Yüksek fruktozlu mısır şurubunun olumsuz sağlık etkilerini azaltmak için ne yapılabilir?

1. Yüksek fruktozlu mısır şurubu, gıdalara mümkün olan en az düzeyde katılmalıdır.

Gıdaların içindeki şekerden henüz bütünüyle vazgeçilemediği için tüm dünya, gıdalar içindeki şeker kullanımını sınırlamayı seçmektedir. Üretilen bir gıdanın içinde en fazla ne kadar serbest şeker kullanılması gerektiği evrensel öneriler doğrultusunda şekillenen yasal düzenlemeler ile ayarlanmakta ve her ülke farklı kotalar belirlemektedir. Ülkemizde yüksek fruktozlu şeker şurubunun gıdalara ne kadar ve hangi kurallara göre katılacağı yönündeki kararlar Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından belirlenmekte ve tüm ayrıntıları Türk Gıda Kodeksi ve ilişkili tebliğler aracılığı ile duyurulmaktadır.

2. Yüksek fruktozlu mısır şurubu katılmış gıdalar mümkün olan en az düzeyde tüketilmelidir.

Dünya Sağlık Örgütü 2013 yılında hem erişkinlerde hem de çocuklarda serbest şekerlerden alınan enerjinin toplam enerjinin yüzde 10'unu geçmemesi gerektiğini önermiş; 2015 yılında bu oranda yüzde 50'lik bir azaltım sağlayarak yüzde 5 ile sınırlan-

ması gerektiğini bildirmiştir. Bu karar özellikle çocuklardaki diş çürüklerinin engellenmesi ve obezite ile mücadele bakımından önemli sayılmaktadır.

Avrupa Birliği ülkeleri güçlü çalışmalar yaparak, kendi toplumlarında şeker tüketimiyle ilişkili hastalıkların hazır gıdaların içindeki şekerden kaynaklanan yönünü kanıtlamışlar ve kendi ülkelerinde bu oranı yüzde 5'e düşürmüşlerdir. Türkiye beslenme rehberinde belirtilen oran yüzde 10'dur.

Nişasta bazlı şekerin gıdalara mümkün olan en az düzeyde katılması elbette önemlidir, fakat esas önemli olan, yüksek fruktozlu şeker şurubu katılmış gıdaların tüketiminden mümkün olduğunca kaçınmaktır.

Dolayısıyla; şekerli gazlı/gazsız içecekler başta olmak üzere tüm şekerli hazır gıdaları en az düzeyde tüketmek gerekmektedir. Özellikle çocuklarda bu tüketimleri sınırlamak son derece önemlidir.

Hem sağlıklı yaşamak için hem de bu gıdalarla alınan fazla kalorileri yakabilmek için hareketli bir yaşam sürdürmek de son derece önemlidir.

Kaynaklar ve Ek Okuma Listesi

Atalık A. 2018. Zarar ediyor ve devletin sırtında kambursa neden acaba. 5 Mart 2018. https://www.zmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=29314&tipi=3&sube=3

DiSK Genel-İş. 2018. Şeker Fabrikaları Değerinin Çok Altında Üç Kuruşa Satıldı. 27 Nisan 2018. <https://www.genel-is.org.tr/seker-fabrikalari-degerinin-cok-altinda-uc-kurusu-satildi,2,16639#.YjsgnS2v7BJ>

Oral N. 2006. Türkiye Tarımında Kapitalizm ve Sınıflar. Ziraat Mühendisleri Odası, Ankara.

Oral N. (Ed.) 2015. Türkiye’de Tarımın Ekonomi Politikası (1923-2013). TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Bursa Şubesi & NotaBene Yayınları, Ankara.

PANŞEK, 2022. Pancar Şeker Sektörü Durum Değerlendirmesi. Mart 2022. <https://pansek.org.tr/wp-content/uploads/2022/03/PANSEK-DURUM-DEGERLENDIRMESI-MART-2022.pdf>

Sev K. 2021. Şekerde özelleştirme felaketi. 18 Ağustos 2021. <https://haber.sol.org.tr/yazar/sekerde-ozellestirme-felaketi-311713>

Şeker Dairesi Başkanlığı. 2022. Dünyada Şeker Sektörü. Şubat 2022. <https://www.tarimorman.gov.tr/SDB>

Şeker Dairesi Başkanlığı. 2022. Türkiye’de Şeker Sektörü. Şubat 2022. <https://www.tarimorman.gov.tr/SDB>

Şeker-iş Sendikası. 2017. Şeker Sektörü ve Nişasta Bazlı Şekerler (NBŞ) Gerçeği. <https://www.sekeris.org.tr/multimedia/33/sekerisnbs.pdf>

Şık B. 2018. Şeker fabrikalarının özelleştirilmesine neden karşı çıkmalıyız? Bianet, 25 Şubat 2018. <https://bianet.org/bianet/siyaset/194688-seker-fabrikalarinin-ozellestirilmesine-neden-karsi-cikmalimiz>

TEPGE. 2022. Tarım Ürünleri Piyasaları Şeker Pancarı. Ocak 2022. <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge>

TTB (Türk Tabipleri Birliği), 2018. Şeker fabrikalarının özelleştirilmesinden vazgeçilmelidir. 6 Mart 2018. <https://www.ttb.org.tr/555ycxm>

Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. 2021. 2020 Yılı Sektör Raporu. https://www.turkseker.gov.tr/data/dokumanlar/2020_Sektor_Raporu.pdf

#SOL'daÇözümVar

SOL'A KATIL

*QR Kodu Taratarak ya da
www.solparti.org İnternet Adresini
Ziyaret Ederek Partimize Katılabilirsiniz!*